

Tablice — pamięć wiecznie żywa — część XXXVIII

Profesor Tadeusz Malkiewicz

W czerwcu 2016 roku minęła 35 rocznica śmierci profesora Tadeusza Malkiewicza, metalurga i metaloznawcy, Przewodniczącego Komitetu Metalurgii Polskiej Akademii Nauk, członka honorowego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego i profesora AGH.

Tadeusz Malkiewicz urodził się 3 października 1904 roku w Krakowie. Jego ojciec był doktorem prawa, dyrektorem Banku Ziemskiego i działaczem oświatowym. W 1922 roku T. Malkiewicz rozpoczął studia na Wydziale Hutniczym Akademii Górniczej, które ukończył w 1927 roku. Pod koniec stu-

foto. Arch. AGH

Prof. Tadeusz Malkiewicz

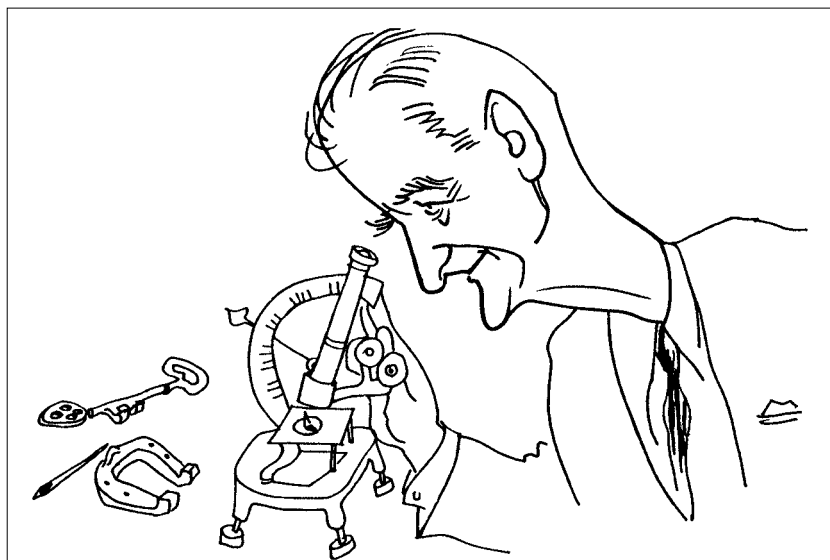
diów, w latach 1925–1927, był asystentem w Zakładzie Metalografii i Obróbki Termicznej AG. Po kilkumiesięcznej pracy w laboratorium Huty „Pokój” w Rudzie Śląskiej oraz studiach uzupełniających u prof. H. Hanemanna w Charolettenburgu, w 1929 roku objął funkcję kierownika laboratorium metaloznawczego Huty „Baildon” w Katowicach. Tam dał się poznać jako pełen inicjatywy hutnik, o dużej wiedzy i umiejętności zastosowania jej w praktyce. To pozwoliło Mu szybko awansować. W 1934 roku został głównym metalurgiem, a w 1937 roku otrzymał stanowisko dyrektora technicznego. Od początku 1939 roku pełnił funkcję dyrektora naczelnego Huty „Baildon”. Lata pracy w Hucie to okres Jego pełnego rozwoju zawodowego jako wielkiej klasy hutnika i organizatora, przy równoczesnej powszechnej sympatii kolegów i współpracowników. Zyskał sobie wielu dożgonnych przyjaciół, jak Feliks Olszak – późniejszy rektor AGH

(zob. Biuletyn AGH – nr 86, 2015 s. 16–18), z którym podniósł znaczenie Huty „Baildon” jako czołowej huty stali szlachejnych. W tych latach dzięki Jego inicjatywie wzrosła ilość i jakość produkcji huty, która dla przemysłu zbrojeniowego wytwarzała odlewki na części do armat, blachy pancerne, stal do wyrobu broni palnej oraz dla lotnictwa, odlewki na części silników lotniczych. Takie możliwości uzyskała dzięki rozbudowie stalowni (zainstalowano pierwszy w Polsce piec indukcyjny), kuźni matrycowej, hartowni blach pancernych, wykańczalni blach odpornych na korozję i wytwórni węglików spiekanych. Osiągnięcia te były możliwe w wyniku wytworzonej w Hucie atmosfery szczerzej współpracy kadry inżynierskiej. W okresie pracy w Hucie „Baildon” pod Jego kierownictwem opracowano produkcję tworzyw na magnesy trwałe, a także węglików spiekanych. Po wojnie szczególną uwagę poświęcał nowym stalom konstrukcyjnym oraz stalom żarowytrzymałym. Niezapomniane były też narady dyrektora Malkiewicza przy mikroskopie na temat obróbki cieplnej ze współpracownikami – F. Olszakiem, J. Tarnawskim, A. Farnikiem i Z. Czuszkim. W latach 1936–1939 współuczestniczył w powstaniu nowego zakładu

hutniczego – Huty Stalowa Wola. Oddał tam wielu swoich pracowników.

W czasie II wojny światowej przebywał we Francji, gdzie przez pewien czas pracował w przemyśle hutniczym – w stoczni wojennej w Nantes, jednakże nie było warunków do kontynuowania pracy zawodowej i naukowej. Następnie pracował w schronisku dla uchodźców polskich, a po wyzwoleniu Francji – w Polskim Czerwonym Krzyżu. Do kraju powrócił w 1946 roku i natychmiast włączył się w odbudowę przemysłu hutniczego. W latach 1946–1948 był kierownikiem działu metaloznawstwa, a następnie – pionu technicznego Centralnego Zarządu Przemysłu Hutniczego – CZPH. W latach 1948–1953 pełnił funkcję dyrektora w Hajduckich Zakładach Hutniczych w Chorzowie-Batorym, następnie w latach 1953–1962 był Dyrektorem Instytutu Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach.

Od 1950 roku prowadził wykłady z obróbki cieplnej i stali specjalnych na Wydziale Metalurgicznym AGH, najpierw jako wykładowca, a następnie od 1954 roku jako docent. W 1957 roku został profesorem nadzwyczajnym, a w 1965 roku profesorem zwyczajnym. Od 1962 roku na stałe związał się z akademią i poświęcił się głównie

Karykatura prof. K. Bohdanowicza zaczerpnięta z Wydawnictwa Jubileuszowego 1919–1969 Akademia w karykaturze w opracowaniu Antoniego Wasilewskiego

działalności dydaktycznej. W latach 1966–1972, czyli przez dwie kadencje, był dziekanem Wydziału Metalurgicznego, a także, w latach 1966–1974, kierownikiem Katedry Metaloznawstwa i Obróbki Ciepłej. Stał się wybitnym autorytetem w zakresie hutnictwa, był znawcą wszystkich działów metalurgii, które obecnie stanowią prawie hermetyczne specjalizacje. Współuczestniczył we wprowadzaniu do krajowej metalurgii nowych technologii i nowych stopów. Szczególnie wiele osiągnął jako nauczyciel akademicki. Jego wykłady z obróbki ciepłej stali i metaloznawstwa stopów żelaza stały się podstawą programów kształcenia metaloznawców w AGH i innych ośrodkach politechnicznych. Równoważne są prace nad strukturą i właściwościami stali narzędziowych. Badania nad węglnikami w stalach szybkołączących doprowadziły do pełnej analizy przemiany austenitu w tych stalach. Szczególne uznanie znalazły prace nad odkształcalnością wtrąceń niemetalicznych w stalach. Skupił wokół siebie młodych naukowców. Grupę tę nazwano „szkoła Malkiewicza”, która rozpoczęła w Polsce studia nad zastosowaniem teorii dyslokacji w metaloznawstwie, szczególnie przy wykorzystaniu mikroskopu elektronowego. Prace nad wpływem odkształceń na gorąco na kinetykę przemian austenitu doprowadziły do odkrycia podstaw obróbki cieplno-plastycznej stali i od niej rozpoczęły się polskie studia nad rekryształacją po przeróbce plastycznej na gorąco. Profesor Malkiewicz odkrył także wpływ małych ilości boru na morfologię węglików w stalach austenitycznych, wyjaśniając w ten sposób wpływ boru na odporność tych stali na korozję po granicach ziarn. Profesor kierował wieloma pracami badawczymi i niektóre z nich publikował. Ogólna liczba Jego publikacji obejmuje

foto: S. Malik

52 pozycje, z czego 21 to oryginalne rozprawy naukowe, 9 to książki lub skrypty, których jest autorem lub współautorem.

W działalności naukowej profesora Malkiewicza można wyróżnić następujące działy:

1. Struktura stali odkształconych (4 publikacje i 4 prace doktorskie).
2. Stale austenityczne, chromowo-niklowe i stale ferrytyczne chromowe (3 publikacje i 4 prace doktorskie).
3. Stale narzędziowe, szybkołączące i węgliki w stalach (11 publikacji i 5 prac doktorskich).
4. Wtrącenia niemetaliczne w stalach (6 publikacji i 2 prace doktorskie).
5. Metody badań (6 publikacji).
6. Podstawy metaloznawstwa i metalurgii (20 publikacji i 1 praca doktorska).

Z zestawienia tego widać, że na każdym polu swego zainteresowania promował następców, którzy Jego myśl przenosili w przyszłość. Stworzył zespół ludzi, którym wszczepił zamiłowanie nauki i hutnictwa oraz poczucie solidarności zawodowej.

8 grudnia 1975 roku w Auli Głównej AGH odbyła się uroczysta sesja naukowa zorganizowana z okazji 70 rocznicy urodzin, 50-lecia pracy zawodowej i 25-lecia pracy naukowo-dydaktycznej w AGH prof. Malkiewicza. Na jubileuszowej sesji został omówiony całokształt dorobku profesora na tle polskich osiągnięć w dziedzinie metaloznawstwa i obróbki ciepłej oraz wychowaniu nowej kadry naukowców. Tutaj należy dodać, że był promotorem prac doktorskich przyszłych profesorów: Stanisława Rudnika, Jana Karpią i Stanisława Gorzycy. Znamionym jest, że w dniu jubileuszu oprócz życzeń dalszych owocnych osiągnięć dla dobra polskiej nauki, na ręce Jubilata w uznaniu Jego ogromnych zasług, przekazany został dar od Zjednoczenia Hutnictwa Żelaza i Stali najnowszy mikroskop elektronowy dla Instytutu Metalurgii AGH. Ten gest był nie tylko wyrazem wdzięczności, ale zarazem podziwu dla uczonego, pedagoga o niezwyklej osobowości, która, jak twierdzili Jego najbliżsi współpracownicy i wychowankowie, była dla nich niedościgłym wzorem.

Charakterystyka wielostronnej i jakże owocnej działalności byłaby niepełna, gdyby nie wspomnieć o Jego aktywnym udziale w pracach szeregu organizacji społecznych, naukowych i państwowych, w których pełnił przez wiele lat różne odpowiedzialne i zaszczytne funkcje.

Należy tu wymienić: Radę ds. Techniki przy Prezisie Rady Ministrów, Komitet

Audytorium Profesorów Jasiewiczza i Malkiewicza

Hutnictwa PAN, Radę Główną Szkolnictwa Wyższego, Radę Naukowe Instytutu Metalurgii, Instytutu Mechaniki Precyzyjnej i Zakładu Podstaw Metalurgii PAN, Komisję Kwalifikacyjną dla Pracowników Nauki, Komisję Nagród Państwowych, Komitet Organizacyjny II Kongresu Nauki Polskiej, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego. W 1971 roku uzyskał godność członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk. W latach 1966–1972 był przewodniczącym Komitetu Metalurgii PAN. W latach 1946–1965 był redaktorem naczelnym „Hutnika” – najstarszego polskiego czasopisma hutniczego. Profesor czuwał tam nad zapewnieniem odpowiedniego poziomu ukazujących się artykułów, poprzez dobór treści poszczególnych zeszytów, wpływał na dopływ informacji do środowiska, inspirując niejednokrotnie kierunki badań. Następnie w latach 1979–1981 był redaktorem naczelnym wydawanego przez PAN „Archiwum Hutnictwa”, ponadto w latach 1966–1979 był redaktorem czasopisma zagranicznego „Acta Metallurgica” oraz „Scripta Metallurgica”. Za całokształt swej działalności odznaczony został Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia PRL, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz tytułem „Zasłużony Hutnik PRL”. Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego wyróżniło Go Medalem im. St. Staszica i godnością członka honorowego. Był także zaliczany w poczet członków honorowych angielskiego towarzystwa – The Metals Society w Londynie, Verein Deutscher Eisenhüttenleute w Düsseldorfie, Societe Francaise de Metallurgie w Paryżu.

fort. S. Maik

Profesor Tadeusz Malkiewicz zmarł 11 czerwca 1981 roku w Krakowie i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim. W ceremonii pogrzebowej 17 czerwca roku wzięły udział rzesze hutników z całej Polski. Nad grobem żegnali Go przyjaciele, współpracownicy i uczniowie. W imieniu nielicznych przedwojennych inżynierów przemawiał mgr inż. Stefan Wróblewski. Dr inż. Edmund Bryjak przemawiał w imieniu delegacji Huty „Baildon”, w imieniu Instytutu Metalurgii Żelaza przemówił prof. Eugeniusz Gąsior, AGH reprezentował prof. Stanisław Gorczyca, który powiedział; „Dziś widzę ostro, boleśnie, jak wiele tracimy i szukam myślą oparcia we wspomnieniach o Tobie, a wspomnienia te uczą, że nawet w chwilach niezwykle trudnych zachowywałeś pogodę ducha tak ożywczą dla wszystkich, którzy mieli szczęście pracować przy Tobie. Przy Tobie i pod Twoją troskliwą opieką uczyliśmy się, że kierowanie ludźmi daje bogate i piękne owoce, jeżeli podwładni działają w poczuciu przyjacielskich więzów z profesorem. Przyjaźń profesora daje poczucie bezpieczeństwa, ale to nie wszystko, co od Ciebie chcielibyśmy przyjąć. Jakże wspaniałym było Twoje spokojne, a pełne ułotowanie zawodu hutnika i tej odwiecznej sztuki metalurga, która w Twoim czasie przekształciła się we wspaniałą naukę. Z tego umiłowania rodziły się Twoje działania, Twoje mądre rady, Twoje szlachetne i sprawiedliwe osądy i Twoje życie, które dla nas wszystkich pozostanie przykładem”.

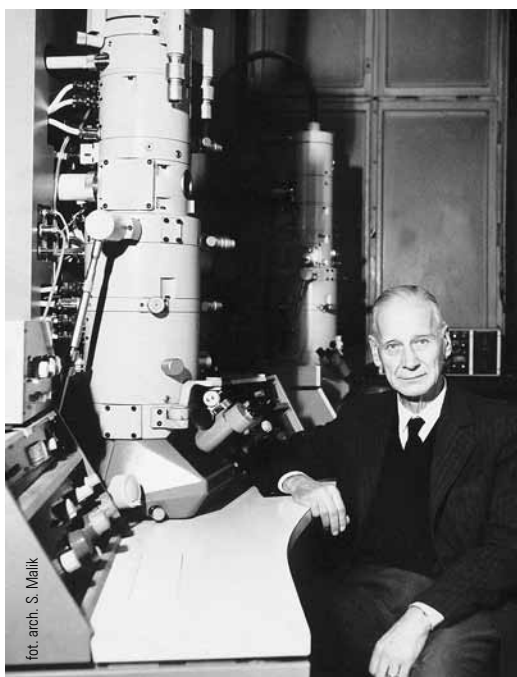
W pawilonie A-2, na parterze, jedna z sal wykładowych nosi nazwę „Audytorium profesorów Jasiewicza i Malkiewicza”. 28 października 1982 roku, z okazji 60-lecia Wydziału Metalurgicznego, odbyło się w Zakładzie Metaloznawstwa i Obróbki Ciepłej

seminarium poświęcone dorobkowi naukowemu prof. Tadeusza Malkiewicza. Podczas tego seminarium postawiono wniosek, aby salę wykładową w tym zakładzie przemianować na Audytorium Profesorów Jasiewicza i Malkiewicza. Rada Wydziału uchwaliła z dnia 8 listopada 1982 roku zatwierdziła tę nazwę. Otwarcia tego audytorium dokonał prof. Stanisław Gorczyca – prorektor AGH. Jednocześnie odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą profesorowi Malkiewiczowi, upamiętniającą postać tego wybitnego i zasłużonego metaloznawcy. Zygmunt Jasiewicz i Tadeusz Malkiewicz byli pierwszymi absolwentami Wydziału Hutniczego AG, którzy obronili prace dyplomowe z zakresu metalografii i obróbki termicznej. Po studiach ich drogi zawodowe różniły się. Dopiero po wojnie pracowali naukowo w macierzystej katedrze, będąc kolejnymi jej kierownikami. Uzasadniało to, więc inicjatywę wspólnego uczczenia Ich pamięci poprzez utworzenie takiego audytorium.

Tablica ta znajduje się w audytorium i widnieje na niej następujący napis:

**PROFESOROWI TADEUSZOWI
MALKIEWICZOWI
TWÓRCY NOWOCZESNEGO
METALoznAWSTWA
STALI STOPOWYCH
WYCHOWANKOWIE I PRZYJACIELE
1904–1981**

Profesor Tadeusz Malkiewicz był przykładem pedagoga, który przekazywał nie tylko wiedzę, ale także wzbudzał w swych uczniach żądanie do pracy naukowo-badawczej.

fort. arch. S. Maik